

Anežka Macháčková

A contrastive study of hyperbole in Czech and English. A corpus-based study.

(diplomová práce, ÚAJD FFUK, září 2012, 68 s. + Příloha B)

(posudek oponenta)

Korpusově založená a kontrastivně pojatá diplomová práce Bc. Anežky Macháčkové je studií tohoto jevu v současné mluvené angličtině a češtině. Zvolená metoda i přístup k materiálu odráží komplexnost jevu nadsázky jako jazykového fenoménu, jehož vymezení a ohrazení vůči soumezným veličinám (např. ironii či vágnosti) zůstává obtížně řešitelným lingvistickým problémem. Za hlavní přednost práce v této souvislosti je třeba považovat to, že výzkum hyperboly vrací tam, odkud pochází, totiž z mluvené řeči s důrazem na interaktivní charakter hyperboly (a neomezuje jej toliko na jeho aspekty rétorické či stylistické, tak či onak tradičně úzce spjaté s jazykem psaným), a že tento výzkum opírá o kontrastivně-korpusové srovnání dvou jazyků, a to v souvislostech gramatických, stylistických, lexikálně sémantických a zčásti i pragmatických.

V teoretické části (kapitola 2) autorka sumarizuje podstatné závěry relevantních prací angloamerických i bohemistických s důrazem na čerstvou monografii Clare Claridge (*Hyperbole in English: A Corpus-based Study of Exaggeration*, 2011) s ohledem na formální a sémantickou realizaci hyperboly, problém konvenčnosti a polysémie (tj. diachronní aspekty nadsázky) a s důrazem na hyperbolu jako součást intenzifikujících tendencí v jazyce a její stupňovatelnou povahu.

Kapitola 3 nastiňuje cíl práce, metodu a materiál, z něž autorka čerpá. Korpusově založený kontrastivní výzkum se omezil na dva vzorky o 100 českých, resp. anglických příkladech hyperboly, náhodně excerpovaných z mluvené části Českého národního korpusu ORAL2008, resp. z mluvené složky BNC. Tyto vzorky klasifikoval z hlediska formálního, sémantického (poměr mezi kvantitativními a kvalitativními metaforami), lexikálně-sémantického (tematizující sémantická pole jako zdroj dané nadsázky) a z hlediska poměru mezi hyperbolou ustálenou a tvořivou, inovující.

4. kapitola přináší interpretaci výsledků. Macháčková zjišťuje převahu jednoslovných a frázových hyperbol nad větnými v obou vzorcích a převahu víceslovných (tj. idiomatických hyperbol) ve vzorku anglickém. Pokud jde o morfologickou charakteristiku jednoslovných hyperbol, diplomantka konstatuje významný podíl českých zájmen a větší podíl slovesa, než předpokládala ve své výchozí hypotéze, založené na odborné literatuře. Stejně tak dovozuje, že v rozporu s očekáváními se v jejím vzorku výrazně uplatňuje hyperbola kvalitativní. Zároveň diplomantka doplňuje sémantické domény hyperboly o nejméně dva relevantní celky, a to „existenční doménu“ a doménu „psychické nemoci“. Částečně též diplomantka přehodnocuje dosavadní zjištění o formální realizaci nadsázky. Výzkum dále upozorňuje na pragmatickou dimenzi dekódování hyperboly v komunikaci, resp. faktor zdvořilosti a podíl suprasegmentálních rysů, resp. kulturních znalostí na tomto procesu.

Navzdory faktu, že Anežka Macháčková pracovala s relativně omezeným materiálovým vzorkem a že v textu diplomové práce prostor věnovaný interpretaci dat zaostává za partii popisnými, lze její studii hodnotit jako přínosný a myšlenkově i formálně ucelený příspěvek k výzkumu hyperboly. Některá nová zjištění, resp. přehodnocení tradičních předpokladů vyplývají již z výše řečeného. K dalším lze počítat poznámky k cyklické povaze hyperbolizace v jazyce (trvalá potřeba inovace a intenzifikace; inovace –

konvencionalizace – klišé; vznik či posílení polysémie); Práce pak přirozeně naznačuje též další možnosti výzkumu: např. vztah mezi hyperbolou a litotes; vztah mezi hovorovostí frázové či větné hyperboly a charakterem jejích složek (např. doklad 4 na s. 10 /*Lže, až se mu od úst práší*/ a volba lexikálních prostředků „ústa“, „pusa“, „huba“, atd.)

Dotazy k obhajobě:

1. Jak je možno definovat „intenzifikaci“ a „extreme case formulations“ (ECF)? Jaký je vztah mezi ECF a *universal descriptors*?
2. Co provedený výzkum vypovídá o statutu metafory? Je skutečně samostatným „tropem“, představuje-li zároveň konstrukční podstatu kvalitativní hyperboly?
3. Jaký je rozdíl mezi „sayings“ a „IDM“, např. ve vztahu k příkladu 47 na s. 43?
4. Jak by na základě provedeného výzkumu diplomantka hyperbolu definovala sama?

Dílčí připomínky k textu diplomové práce:

1. průběžně (např. s 52): v diskusi o formální realizaci hyperboly je záhodno slovní druhy chápat jako kategorie gramatické, nikoli jen syntaktické;
2. z hlediska kvantifikace výzkumu by bývalo přehlednější podchytit míru opakování v jednotlivých rubrikách, event. pracovat s korpusem 100 kvalitativně různých příkladů;
3. v rubrice „zájmeno“ by bývalo přesnější výmluvnější specifikovat poddruh (s poukazem na nízký počet typů);
4. str. 52 došlo v prvním odstavci k záměně pojmů „kvantitativní“ a „kvalitativní“ (hyperbola);
5. české partie diplomové práce trpí nedostatečnou redakcí, především ve smyslu chybějící interpunkce (tyto prohřešky, stejně jako nečetné literární chyby, vynechávky atd. jsem si dovolil vyznačit ve výtisku DP, který jsem měl k dispozici).

Závěr: Diplomovou práci Anežky Macháčkové doporučuji k obhajobě a předběžně hodnotím známkou výborně.

27. srpna 2012

Doc. PhDr. Jan Čermák, Csc.